
Summary

*Skrynnyk M. The Methodological Principles of the Research of the Ethnic Identity. The methodological role of the world outlook principles of anthropocentricity, anthropocentrism and centration in the formation of ethnic identity, which are expressing the basis of the ethnical being, is considered. An ethnos maintains its own self-sufficiency in the event that it is being integrated and centered. When the ethnical being is the center in every point of its existence, it is always identical to itself, and then the ethnos as the implementation of the ethnical being is expressing the self-sufficiency in the form of the ethnic identity. **Keywords:** ethnic identity, ethnicity, anthropocentricity, anthropocentrism, centration of being, self-sufficiency, freedom, decentration, center, peripherals.*

УДК: 101.1; 371.13

© Світлана Ганаба
Національний педагогічний університет імені В.П.Драгоманова

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНУ ЕПОХУ

*Акцентується увага на особливостях формування ідентичності людини в сучасному інформаційному світі. Підкреслюється, що смислове наповнення ідентичності залежить від культурних практик певної історичної епохи. В епоху сучасних інформаційних технологій ідентичність постає як множинність Я-образів, які пов'язані як із реалізацією прихованого потенціалу людини, так і є штучно створеними. Наголошується, що втрата сучасною людиною підґрунтя у просторово-часовому континуумі переорієнтовує її існування та розвиток на досвід, який вона сама створює. Акцентується увага на методологічному потенціалі практик «аутопоезису». **Ключові слова:** ідентичність, ідентифікація, Я-образ, людина, множинність, само вибудовування.*

Сучасне суспільство характеризується стрімким розвитком і конвергенцією інформаційних та комунікативних технологій, які зумовлюють низку змін глобального характеру. Ці зміни суттєво впливають на всі сфери суспільного життя і буття людини. В людському житті технічні та інформаційні новації постають у вигляді дволикого Януса, який однією рукою озброює її новими технологіями, новими видами портативних виробів і засобів, пропонуючи низку надлюдських здібностей, можливостей і відчуттів, а іншою, спричиняє нищення звичного “ґрунту” її існування, створює напруженість у стосунках з природою, соціумом та з самою собою, поширює моральну нестабільність, ціннісний нігілізм тощо. Людина втрачає ті символічні орієнтири та горизонти загального, які тримали її в бутті. “Те, що століттями складало світ людини, тріщить по швах. Людина ніби розчиняється у тому, що має бути лише засобом її буття”, – пише Т. Сидоріна [8, с.110].

Проте кризу людського буття не варто розглядати як фінал людської історії. Це радше знакова межа, яка символізує потребу відмовитися від розуміння людини як одномірної (Г. Маркузе), яка раціонально та цілеспрямовано пізнає світ, на користь людини складної та цілісної, яка реалізовуючи приховані, співзвучні епосі потенції, спрямовує свою діяльність у річище конструювання активного нелінійного середовища. Зрозуміло, цей образ докорінно відрізняється з тими традиційними уявленнями про людину, що склалися у минулі епохи. Відповідно, метафоричний лозунг “смерть людини” (М. Фуко) розуміється як відмова від ідей та уявлень, які орієнтують дослідників на пошуки незмінної природи та вічної сутності людини.

Пріоритетним видається зосередження зусиль на дослідженні реальної людини, проблем її життя та діяльності, середовища в якому вона живе та яке творить. Феномен людини в широкому сенсі розглядається як ефект присутності людини у світі, як інспіровану людською участю дійсність. Людина розглядається не як стала, а як змінна, багатоваріантна, плюралістична за своєю сутністю величина, яка визначається різноманітними діями та життєвими практиками тощо. У просторі сучасності складається нова ідентичність людини як «можливості бути» (С. К'еркегор). Вона детермінована лише собою, фактично відкрита до світу та розглядається як проект (Ж.-П. Сартр), як зусилля бути собою. Розуміння людини як проекту

актуалізує розгляд проблеми особливостей ідентичності людини в сучасному світі. Ця проблема постає не лише як прагнення людини до самовизначення, самоствердження у мінливих реаліях сьогодення, а й як можливість побачити та окреслити крізь призму ідентичності важливі риси сучасного життя.

Метою статті є розгляд проблеми ідентичності, з погляду зміни її форм у контексті особливостей розвитку інформаційної епохи.

Термін “ідентичність” походить від середньовічного латинського слова “*identicus*” – тотожний, однаковий. До наукового обігу це поняття було запроваджене в 50-х роках ХХ століття представником Віденської школи психоаналізу Е. Еріксоном. Дослідник трактував термін як процес організації життєвого досвіду індивідуального Я, аналізуючи особливості його вияву у соціумі. Відповідно, ідентичність розуміється як усвідомлення самототожності, цілісності та неперервності в часі особистості, відображає її унікальність та неповторність, єдність реальної поведінки з прагненнями, переконаннями. Послідовники Е. Еріксона – Дж. Марія, А. Ватерлан, Дж. Тернер інтерпретували ідентичність як когнітивну систему, що виконує роль регуляції поведінки.

Питання змісту та механізмів становлення ідентичності представлене у працях А. Адлера, Р. Бернса, І. Кона, К. Роджерса, П. Рікера, Е. Фрома, К. Юнга та інших. Ідентичність розглядалася дослідниками як стрижневий конструкт самосвідомості, який детермінує особливості самосприйняття та самоконтролю, ставлення до Інших. Роль соціальних інституцій у формуванні ідентичності особистості проаналізовано у працях П. Бергера, Ч. Тейлора, Е. Сміта та інших. Водночас, у статті “За межами ідентичності” Р. Брубейкер і Ф. Купер обґрунтовують потребу відмовитися від поняття ідентичність у поясненні соціокультурних процесів. Свою позицію вони аргументують тим, що ця дефініція набула популярності у дослідженнях різних сфер соціальної діяльності, здобувши статус міждисциплінарної. У зв’язку з цим, концепт “ідентичність” розмився, став багатозначним, надзвичайно диференційованим і невизначеним.

Концептуалізація ідентичності передбачає врахування двох аспектів: об’єктивного та суб’єктивного. Об’єктивний аспект включає різні фізичні, соціальні та культурні об’єкти на кшталт: місце народження, традиції, соціальне оточення, політична модель суспільного розвитку тощо. Суб’єктивний уособлює наявні та можливі ідентифікації індивідуальних або колективних суб’єктів.

Власне ідентифікації – процес визначення людиною самої себе. Дотримуючись такої позиції, О. Труфанова вважає основою ідентичності множинність ідентифікацій, які набуваються, функціонують і змінюються у процесі людського життя. Дослідниця метафорично порівнює ідентичність людини з безкінечним лабіринтом. Блукаючи лабіринтом, людина зазирає у його закутки, вивчає їх вміст і використовує у різних соціальних практиках [11, с.13]. Ця подорож тривалістю в життя, дає можливість людині зрозуміти та відчутти – хто вона насправді та як може реалізувати себе у життєвих практиках. “Людське Я – складна система, в якій поєднується багатоманітність Я-образів, кожен з яких відображає особливості нашої поведінки, фокусу пізнавальної діяльності, специфіку психічних реакцій в різних ситуаціях соціальної взаємодії”, – зазначає О. Труфанова [11, с.14]. Як приклад такої взаємодії, дослідниця розглядає вплив розвитку виробничих відносин у суспільстві на створення Я-образів, тобто ідентифікацій людини. Вона стверджує, що в епоху індустріального суспільства, коли людина розглядалася як безликий гвинтик виробничої чи бюрократичної машини, зростає цінність приватного життя. Саме у приватному житті людина отримує змогу реалізувати свою індивідуальність. Тому її ідентичність видається нібито розколотою на дві частини між виробничим, суспільним життям і приватним. Ця роздвоєність переростає з часом у фрагментацію. Фрагментація посилюється у сучасних соціокультурних реаліях і постає для людини вже справжнім викликом. Відповісти на нього людина буде здатна за умови, якщо не припинить конструювати власну ідентичність, створюючи нові Я-образи.

Смислове наповнення ідентичності залежить від контексту історичної епохи (недарма російською “чело-век” – *авт. Г.С.*). Культурні практики певної епохи дозволяють людині максимально виявити онтологію свого буття. “Бути людиною – означає бути в повноті буття”, – стверджує С. Смирнов [9, с.10]. Цікавими у цьому контексті постають дослідження Джерджена Дж. Кеннета. Дослідник аналізує ідентичний портрет людини певної історичної епохи, виокремлюючи пріоритетні для неї Я-образи. Так, пріоритетним для ХІХ століття є романтичний Я-образ. Стрижневою основою образу є духовний світ людини. Однак на початку ХХ століття, на думку дослідника, цей образ зазнає кардинальних змін. Зміни зумовлені технічними та технологічними новаціями, на кшталт, телефону, радіо, кіно, автомобіля тощо, які з часом стають стандартним набором у повсякденному житті людини. Техніка, що міцно

входить у повсякденну практику та діяльність людини потребує від неї проникливого розуму, уважності, раціонального мислення тощо. Відтак розмови про душу, мораль і натхнення стають не настільки вартісними як раніше, а інколи сприймаються як чудернацькі. Сформований ХХ століттям раціоналістичний Я-образ зазнає змін у реаліях сучасного, сповненого ризиків та небезпек, світу. Реаліям сучасності відповідає множинність Я-образів, які людина «одягає» залежно від соціальних пріоритетів і ціннісних орієнтирів. У цих образах людина не ховає свою справжню сутність, на догоду іншим, а, навпаки, презентує її у певному «імідж-образі». Проте романтичні, раціоналістичні та інші, пріоритетні для минулих епох, Я-образи не зникають безслідно. Вони залишаються присутніми у ідентифікаціях сучасної людини. Зокрема, портрет романтичного Я-образу простежується в телевізійних «мільних» серіалах, популярних фільмах, етнічних фільмах тощо [4].

Усвідомлене утвердження власної сутності через безперервне творення та приміряння нових образів, а також вміння їх позбуватися та обирати нові, відповідно до зміни ситуації, є стрижневою основою буття сучасної людини. Таку множинність Я-образів американський психіатр Р. Дж. Ліфтон окреслює як феномен «протеанізму». Він уподібнює сучасну людину давньогрецькому міфічному божеству Протею, який постійно змінює свій образ і здатен його зберегти за умови перебування лише у полоні. Причинами виникнення феномена «протеанізму», на думку дослідника, стали: революція в засобах масової інформації, яка зумовила безперервний обмін культурними надбаннями, взаємопроникнення різних культур, здатність до моментального поширення інформаційних ресурсів тощо [13]. Дійсно, інформаційно-комп'ютерні технології не лише розширюють доступ людей до інформації та пришвидшують її обробку, вони створюють особливе комунікативне суспільство. Це суспільство розчиняє звичне буття людини. Воно деперсоніфікує та знеособлює людину, роблячи життєвий світ локальним і ситуативним, залежним від тимчасових бажань та інтересів. «Люди можуть роками спілкуватися за допомогою електронної пошти, залишаючись один для одного інкогніто, загадкою, містером Ікс. Найяскравіше це виявляється на прикладі створення в Інтернеті незліченої кількості чатів, форумів – своєрідних інтерактивних спільнот, де кожен учасник незрими нитками пов'язаний з багатьма такими ж, як і він», – стверджує Ю. Павлов [7, с.317]. У такому спілкуванні людина реалізує множинність образів і ролей, які є уявними, штучно створеними конструктами та заміняють їй на певний час реалії справжнього буття.

Множинність і розмаїтість рольових ідентифікацій символізують не лише втечу людини від реалій, але роблять її світ і світ довкола неї суттєво глибшими та розмаїтими. Здатність і потребу людини у створенні «віртуальних» світів і взаємодії з ними дослідники пов'язують з поняттям ескапізм. Словник іноземних термінів трактує ескапізм (від англ. escape – втікати, уникати, спасатися) як: 1) прагнення уникнути (втекти) від реалій повсякденного життя, побутових проблем і т. д., особливий потяг до абстрактних суджень, різного роду духовної, інтелектуальної діяльності; поведінка, яка характеризується цією тенденцією; 2) аполітичність, ухиляння від участі в суспільному політичному житті [5]. У психологічних і психіатричних практиках ескапізм розглядають як девіантну поведінку, що символізує бажання людини жити у примарному вигаданому світі, є захисним механізмом людської психіки. Філософи та культурологи розглядають це явище як вияв норми сучасної людини, вважаючи, що дешиця ескапізму присутня в кожній людині. Звісно, проблема ескапізму та її соціокультурний вимір є доволі об'ємною та різноплановою темою, а відтак потребує окремих досліджень. Проте розгляд ескапізму лише як способу втечі від світу реалій у світ фантазій, ілюзій та мрій є дещо вузьким, оскільки у життєвих реаліях ескапізм дозволяє людині акцентувати увагу та зусилля на другорядних ідентифікаціях, що радше символізують її хобі та уподобання, аніж серйозну діяльність, котрій вона віддає більшу частину свого здоров'я та часу. Як результат – людина постає як складна та багатогранна структура, яка здатна виконувати безліч соціальних ролей, демонструючи при цьому невичерпність і непізнаність своєї природи у різних ситуаціях і практиках життя. Власне наявність множини ідентифікацій дозволяє людині побудувати власну ідентичність і презентувати світові й собі, якою вона є насправді. Відповідно, у множинності та складності закладено шлях до найбільш повного розвитку індивіда. Ескапізм дозволяє прожити людині не одне життя, а декілька, нехай навіть віртуальних. Перебуваючи у комп'ютерно-комунікативному середовищі, людина уникає справжніх реалій свого життя й отримує можливість «приміряти» інші ролі, створити нові віртуальні Я-образи. У такий спосіб відбувається самореалізація тих особистостей, які відчувають нестачу Я-образів у реальному житті.

Множинність Я-образів не існує фрагментарно та ізольовано. Їх взаємозв'язок та взаємозумовленість створюють цілісну природу людини. Порушення ж цієї цілісності

спричиняє розбалансованість і кризу людської ідентичності. Кризовий стан також може бути зумовлений штучно створеними Я-образами, які безпосередньо не пов'язані з природою людини. До прикладу, вже сьогодні чималу стурбованість у дослідників викликає вплив клонування та репродуктивних технологій на природу і соціальні практики людини. Ці технології стають причинами фундаментальних мутацій її сутності, розмиваючи межу між природним (тим, що задано природою) і штучним (тим, що спроектовано соціумом). “Якщо зростаюча людина дізнається про ту дизайнерську процедуру, якій її піддали інші люди заради специфічної зміни її генетичної структури, то перспектива штучно створеної істоти цілком може витіснити у такої дитини сприйняття самої себе як природно зростаючого тілесного буття. В наслідок цього, дедиференціація відмінності між “тим, що виросло” і “тим, що зроблено”, проникає у власну екзистенцію людини”, – пише Ю. Габермас [12, с.65]. Модифікація людського тіла та свідомості за допомогою нейропротезів, нейрочіпів і навіть пігулок від старіння чи для покращення настрою робить людське Я штучним, ефемерним, мінливим. З часом воно втрапить усталені межі власної ідентичності та під дією зовнішніх чинників і впливів повсякчас набуватиме нових характеристик й очікуваних ззовні результатів. “Новий світ антропологічних навантажень формує антропологічні ландшафти особистості”, – констатує В. Буданов [1, с.59].

Людина, як антропологічний проект сучасності, докорінно відрізняється від класичного бачення та розуміння тим, що в сучасному світі з'явилися нові культурні форми, які не мали аналогів у минулому. До таких культурних форм, на думку С. Смирнова, належать світове інформаційне павутиння й атомарна особистість. Дослідник звертає увагу на амбівалентну сутність цих форм. Світове інформаційне павутиння, на його думку, здатне бути генератором нових цивілізаційних змін, простором для саморозвитку людини, а може стати місцем її загибелі, втратою того, що ми називаємо “людським в людині”. Атомарна особистість – завжди людина можливісна, детермінована лише собою, яка здатна продемонструвати як найкращі людські якості, так і повну їх відсутність. Людина повсякчас творить власну ідентичність, є незавершеним проектом у світі, що саморозвивається [10, с.156]. Дослідник визначає таку людину як людину-понтіфіка, яка здатна “наводити мости”, встановлювати зв'язки у творенні власної картини світу. Образ людини-понтіфіка, на його думку, – складний, оскільки містить у собі образи інших ідентифікацій. До таких дослідник відносить: 1) людину-челенджера (від. англ. challenge – виклик) – яка приймає виклики сучасності та здатна надати принципово нові, адекватні ситуації відповіді та рішення; 2) людину-чойсера (від. англ. choice – вибір) – яка робить вибір повсякчас у новій ситуації, у мережі-лабіринті, що є її основним заняттям; 3) людину-мережевика (від. англ. networker) – це збірний образ людини сучасного буття, що перебуває у мережевому просторі. Як приклад, експерти, аналітики, фахівці зі світових проектів, які живуть у літаках з ноутбуком і мобільником; 4) людину-навігатора – як провідника по лабіринту, тобто людину, яка задає орієнтири, скеровує, забезпечує реалізацію певного акту, події [10, с.157]. Ці ідентифікації відображають головну ідею – ідею буття людини у переході, у стані лімінальності, коли вона втрачає попередній статус, але не здобуває нового усталеного. Перебуваючи у стані культурної паузи, вона живе лише у координатах теперішнього, тільки “тут і тепер”. В умовах, коли світ постійно еволюціонує, змінюється, трансформується, на думку Л. Горбунової, ми “маємо знайти свою тотожність як історичну нетотожність, тобто як тотожність, що перманентно долає себе в процесі розвитку, свою ідентичність, як безперервний процес ідентифікації – діяльності, відкритий у не визначеність майбутнього, у яке всі ми закономірно вже залучені” [3, с.43]. Дослідниця стверджує: “Без кінця озиратися в минуле і лише в ньому шукати свою ідентичність, намагатися протягнути лінію долі з минулого, екстраполюючи її в майбутнє, все одно, що йти вперед з поверненою назад головою, – це заняття щонайменше безперспективне” [3, с.43].

Звична ж дотепер часова система “минуле-теперішнє-майбутнє” втрачає актуальність і значущість. Життя людини позбавляється реальної та символічної опори, прирікаючи її на нескінченні пошуки “вислизаючого” буття. У цих пошуках вона не має чітких орієнтирів, вона не озброєна картами та навігаційними приладами, а тому рухається інтуїтивно, покладаючись на власний досвід і відчуття. Втрата людиною опори у просторово-часовому континуумі переорієнтовує її розвиток та існування на досвід, який вона виплекала та продовжує творити у собі. Методологічним орієнтиром в осмисленні людини, яка здійснює виробництво власної сутності є практики «аутопоезису». Поняття «аутопоезис» (з грец. – творення, самовиробництво) було запроваджене до наукового обігу у 1973 р. чилійськими науковцями

У. Матураною та Ф. Варелою. У своїй книзі “Дерево пізнання” вони застосували цей термін для розгляду проблеми визначення основи життя будь-якої живої системи. У пошуку сутності життя дослідники відмовилися від традиційного, запропонованого еволюційною теорією, визначення життя як здатності до пристосування та відтворення собі подібних. Розуміння репродуктивної функції як стрижневої в житті будь-якої системи, на їх думку, є неповною та обмеженою, оскільки не дозволяє показати складну природу та прихований потенціал живої системи. В якості альтернативи дослідники пропонують розглядати життя як здатність живої системи до підтримки власної ідентичності та саморозвитку, тобто до “аутопоезису”. Аутопоезисна організація є, власне, тією родзинкою, яка характеризує живі істоти як живі. У процесі саморозвитку жива система залучає зовнішні ресурси, тобто вона не є самодетермінованою. Проте, перебуваючи у постійній ситуативній взаємодії зі світом, жива система самовибудовується за лише притаманним їй унікальним сценарієм розвитку та життєдіяльності. Тобто саморозвиток не є наперед спланованим, він не відбувається згідно з директивними приписами чи інструкціями.

Суттєву роль у самовибудовуванні живої системи можуть відігравати незначні впливи. Вони викликають збурення у всій системі, що зумовлюють неочікувані ефекти та наслідки, “оскільки будь-яка аутопоезисна система – єдність численних взаємозалежностей, при зміні одного параметру системи, весь організм одночасно зазнає корелятивних змін...”, – зазначають дослідники [6, с.90]. Звісно, притаманна живим системам структурна конгруентність – єдність, яка дозволяє їм засвідчити свою особливу присутність у світі, здатність мати власний образ, характерні риси тощо зберігаються. Радше відбувається не руйнація живої системи, а розкриття її багатоаспектної природи, здатність задіяти та реалізувати її прихований потенціал. Вплив навколишнього середовища на живу систему постає своєрідним рушієм змін у ній, каталізатором її подальшого саморозвитку, що повсякчас відбувається за власною, не запропонованою траєкторією, а тому є не прогнозованою. Ідея про прямо пропорційність впливу навколишнього середовища змінам, які відбуваються у живій системі не спрацьовує у таких реаліях. Проте аутопоезисна система не є докорінно відмінною від зовнішніх реалій. У процесі самотворення вона прилаштовується до них, адже у подальшому від цього залежатиме її життєдіяльність і потенціал для розвитку. У такому взаємозв’язку жива система не віддзеркалює світ, а пізнає, залучаючи свій ресурс, постаючи складною, цілісною системою. “Живі системи – це когнітивні системи, а життя як процес представляє собою процес пізнання. Це твердження є дійсним для всіх організмів, як тих, хто має нервову систему, так і тих, хто не має... жити означає пізнавати (жити означає здійснювати ефективні дії у сфері існування в якості живої істоти)”, – зауважують У. Матурана та Ф. Варела [6, с.154]. Відповідно, еволюційний розвиток, на їх думку, передбачає не лише пристосування живих організмів до навколишнього світу, а й їх самовибудовування. “Еволюція у чомусь нагадує скульптора з невгамовною пристрастю до подорожей: він блукає світом і підбирає то мотузку, то відрізок бляхи чи відрубок дерева, а потім складає зі своїх знахідок певну конструкцію, поєднуючи їх так, як дозволяє структура знахідок і обставини, лише наслідуючи одну єдину причину, яка полягає у тому, що їх можна об’єднати. Як результат таких подорожей, у світі з’являються дивовижні форми; вони складаються з гармонійно пов’язаних частин, що є продуктом не детально продуманого плану, а природного дрейфу”, – зазначають дослідники [6, с.90]. Як приклад, робота творчої інтуїції, інсайту. У цьому процесі окреслюється радше контекст чи обирається ключова ланка, довкола якої прилаштовуються відсутні елементи. У самовибудовуванні нового образу використовуються не лише невідомі елементи, а й відомі, у незвичному для них амплуа. Відповідно, створюється новий образ полишений стереотипної структурної єдності. Він виникає з хаосу шляхом “перекидання мостів”, створюючи картину цілого. “Інтуїція завжди холистична, на відміну від логіки, котра аналітична. Власне, потік думок і образів в силу власних потенцій ускладнюється і спонтанно вибудовує себе”, – зауважує О. Князева [2, с.59].

Висновок. Особливості інформаційно-технологічної епохи засвідчують руйнацію узвичаєних для людини соціальних структур і норм, зумовлюючи дисбаланс між соціальним та індивідуальним. Суспільство, котре втратило статичність і стабільність вже не здатне гарантувати людині безтурботне та безпечне життя. Звикла до усталеності та порядку, вона все більше відчуває кризу самоідентифікації, позбавляється контролю будь-яких дискурсів, не вкладається в межі чітко визначених смислових схем, тобто постає як “одиночність, що кочує”

(Ж. Дельоз). У реаліях сучасності, шукаючи нових орієнтирів та окреслюючи нові горизонти свого буття, індивідуум набуває нових ідентифікацій. Множинність Я-образів, які притаманні сучасній людині, засвідчують її складну та цілісну природу, символізують здатність виконувати у суспільстві низку різнопланових соціальних ролей. Інформаційні технології розкривають множинну сутність людини і, водночас, містять у собі небезпеки та ризики ліквідації “людського в людині”. Виявляючи здатність до модифікації людського тіла та свідомості, вони змінюють людину і світ довкола неї. Світ, який уявляється «плинним», «вислизаючим» буттям, вже не є опорою у її життєвих перипетіях. Відтак вона покладається лише на себе, на свій досвід, свої відчуття та мрії. Детермінована сама собою, вона уявляється як проєкт, повсякчас перебуваючи на межі власних образів.

Враховуючи те, що проблема ідентичності людини в добу інформаційних технологій дозволяє побачити та окреслити важливі риси сучасного життя, доцільно продовжити дослідження. Зокрема розглянути особливості саморозвитку та самовибудовування особистості у системі мережевих технологій.

Література

1. Буданов В. Г. Постнеклассические практики и квантово-синергетическая антропология / В. Г. Буданов // Постнеклассические практики: опыт концептуализации. Коллективная монография / под общ. ред. В. И. Аршинова, О. Н. Астафьевой. – СПб.: Изд. Дом «Мирь», 2012. – С. 37-61.
2. Бескова И. А. Природа и образы телесности / И. А. Бескова, Е. Н. Князева, Д. А. Бескова. – М.: Прогресс-Традиция, 2011. – 456 с.
3. Горбунова Л. С. Номадизм як спосіб мислення та освітня стратегія. Стаття 1. Онтологічні засади номадичного мислення / Л. С. Горбунова // Філософія освіти. – 1-2 (7). – 2008. – С. 45-60.
4. Джерджен К. Дж. Закат и падение личности [Електронний ресурс] / К. Дж. Джерджен. – Режим доступу: <http://dironweb.com/klinamen/dunaew4.html>
5. Комлев Н. И. Словариностранных слов [Електронний ресурс] / Н. И. Комлев. – М.: Флинта. Наука, мир, 2006. – Режим доступу: <http://www.inslav.ru/htmt-komlev/6/6sklepizm-6skapizm.html>
6. Матурана У. Дерево познания: биологические корни человеческого понимания / Умберто Матурана, Франциско Х. Варела; [пер. с англ. Ю. А. Данилова]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 224 с.
7. Павлов Ю. Постмодерністські версії «деідентифікації» сучасної людини / Юрій Павлов // Наукові записки. Серія «Культурологія». Матеріали VI Міжнародної наукової конференції «Культура в горизонті сталих і плинних ідентичностей» (12-13 квітня 2013 року, м. Острог). Частина 2. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Вип. 12. – С. 314-318.
8. Сидорина Т. Ю. Філософія кризи: учеб. пособие / Т. Ю. Сидорина. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 456 с.
9. Смирнов С. А. Человек перехода / С. А. Смирнов // Преподавание социально-гуманитарных дисциплин в вузах России. – М., 2004. – С. 9-18.
10. Смирнов С. Практикуемые модели социально-гуманитарного образования / С. Смирнов // Преподавание социально-гуманитарных дисциплин в вузах. – России. – М., 2003. – С. 156-157.
11. Труфанова Е. О. Человек в лабиринте идентичностей / Е. О. Труфанова // Вопросы философии. – 2010. – №2. – С. 13-22.
12. Хабермас Ю. Будущеєчеловеческой природы: На пути к либеральной евгенике? / Ю. Хабермас; [пер. с нем. М. Л. Хорькова]. – М.: Весь мир, 2002. – 144 с.
13. Lifton R. J. The Protean Self. Human Resilience in an Age of Fragmentation. – N.Y., 1999.

Summary

*Hanaba S. The Problem of Identity of a Human during the Informational-Technological Epoch. In this article attention is accented to the peculiarities of identity of a human in modern world. It is stressed that sense filling of identity depends on cultural practices of certain historical epoch. During the epoch of modern informational technologies identity stands like a great number of I-images, connected with the realization of hidden human and artificial potential. It is mentioned that loss by a modern person his support in space-time continuum re-orient his existence and development to experience, which he creates by himself. Attention is accented to the methodological potential of practices of practices “autopoiesis”. **Keywords:** identity, identification, I-image, human, many-sidedness, self-buiding.*